

Stadsarchief
Kampen

JAAR VERSLAG 2018

▲ [Foto omslag] IJsselkade, ter hoogte van de Vispoort. Datering circa 1900.

Stadsarchief Kampen

Oudestraat 216 C
8261 CA Kampen

T 038-3370770

E info@stadsarchiefkampen.nl

I www.stadsarchiefkampen.nl

 @SAKampen

 Stadsarchief Kampen

 StadsarchiefKampen

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Voor de schermen	7
1.1 Publieksactiviteiten	7
1.2 Activiteiten van derden	10
1.3 In de pers	11
1.4 Website	12
1.5 Online marketing	13
1.6 Educatie	13
Primair onderwijs	13
Voortgezet en Hoger onderwijs	13
Presentaties / Rondleidingen	14
Stichting Kunst & Kind Kampen	14
1.7 Informatiecentrum	15
1.8 Informatieverzoeken	17
1.9 Aanwinsten	19
Expositie Bitterzoete Zuiderzee uitgelicht	23
2 Achter de schermen	31
2.1 Archiefbewaarplaats	31
2.2 e-Depot	32
2.3 MAIS-Flexis	33
2.4 Secretarie-archief Kampen	34
2.5 Beeldbank	34
2.6 Vrijwilligersprojecten	35
3 Over ons	39
3.1 Stadsarchief Kampen	39
3.2 Missie en visie, kerntaken en kernwaarden	40
3.3 Informatiecentrum	41
3.4 Digitaal bezoek	41
3.5 Erfgoededucatie	42
3.6 Cultuur in Kampen	42
3.7 Werving nieuwe gemeentearchivaris	43
3.8 Medewerkers	43
3.9 Vrijwilligers	43
3.10 Opleidingen en cursussen	44
3.11 Teambuilding	44
3.12 In memoriam Elly Christoffels	45
3.13 Samenwerkingen	46
3.14 Kerncijfers 2018	47
Vooruitblik naar 2019 en 2020	49

▲ Zaterdagmiddagmarkt rondom de overdekte Plantage. Datering foto circa 1950.

Voorwoord

Nog wat onwennig maar met veel plezier schrijf ik deze inleidende woorden bij het jaarverslag 2018 van het Stadsarchief Kampen. Onwennig, omdat het mijn eerste voorwoord is als nieuw aangetreden gemeentearchivaris van Kampen, en het verslag terugblijkt op een periode waarin ik nog geen deel uitmaakte van het team van het Stadsarchief. Met veel plezier, omdat uit het verslag blijkt dat net als in voorgaande jaren ook in 2018 weer veel werk is verzet dat bijdraagt aan de goede naam die het Stadsarchief tot ver buiten Kampen heeft.

Die goede naam is allereerst te danken aan de honderden archieven die wij beheren en toegankelijk maken. Veel archieven zijn gelukkig al geïnventariseerd maar er ligt nog voldoende werkvoorraad, en bovendien krijgen we elk jaar nieuwe aanwinsten. De grote uitdaging voor 2019 en toekomstige jaren is natuurlijk om behalve de toegangen ook steeds meer van het feitelijke archiefmateriaal digitaal beschikbaar te stellen.

Cruciaal daarbij is een optimaal ingerichte en onderhouden archiefbewaarplaats. Hier zijn in 2018 opnieuw heel wat plooiën gladgestreken die door de verhuizing vanuit de Molenstraat waren ontstaan. Stiekem kijken we echter ook al vooruit naar de digitale archiefbewaarplaats, het e-Depot, waarvan de contouren in 2019 nu echt vorm moeten krijgen.

Niet alleen door deze modernisering van het traditionele archiefbeheer, maar ook via educatie en publieksactiviteiten ontmoeten wij onze doelgroepen. Misschien wel het hoogtepunt hierbij was de succesvolle

tentoonstelling *Bitterzoete Zuiderzee. Kampen en het water* die daarom in aangepaste vorm als middenkatern in dit jaarverslag is toegevoegd.

Medio 2018 is bovendien een nieuwe start gemaakt met onze online marketing en public relations, en de resultaten hiervan stellen tot nog toe meer dan tevreden. We bereiken hiermee duidelijk een bredere groep geïnteresseerden dan voorheen, en dat was precies de bedoeling.

In de herfst van 2018 vond ook de werving plaats van een nieuwe gemeentearchivaris, tevens leidinggevende van het Stadsarchief. Medio november mocht ik mij de gelukkige prijzen die de functies van Henk Dijk als interim-directeur en Femia Siero als gemeentearchivaris vanaf 2019 gecombineerd zou gaan vervullen. Na zes maanden 'op de brug' kan ik bevestigen dat het Stadsarchief Kampen met een klein team van vaste krachten en een grote schil van gemotiveerde vrijwilligers al hard op weg is in 2019 de resultaten uit 2018 te evenaren.

De presentatie van dit jaarverslag heeft als gevolg van ziekte en onderbezetting vertraging opgelopen. Maar zoals ze in Friesland zeggen: *better let, as net*, en daarom wens ik u mede namens de medewerkers en vrijwilligers van het Stadsarchief veel genoegen bij het lezen ervan.

Floris Joulstra
Gemeentearchivaris

▲ Het voormalig Stadsziekenhuis voorafgaand aan de restauratie omstreeks 1999.

1 Voor de schermen

1.1 Publieksactiviteiten

Ook in 2018 kwamen er weer veel mensen in aanraking met de activiteiten van het Stadsarchief Kampen, zoals via exposities, lezingen, of rondleidingen in de Stadskazerne waar wij zijn gevestigd. Daarnaast volgden verschillende scholen een les in het Stadsarchief, of werkten zij op school met één van onze lespakketten.

Expositie 'Verhalen van de Engelenberg. Een bevochten monument, 1916 – 2016'

2 februari 2018 tot heden

Op 2 februari 2018 vond de opening plaats van de nieuwe familiekamer in Myosotis van Woonzorgconcern IJsselheem die de naam 'Engelenbergkamer' kreeg. De kamer is gesierd met grote panelen die in 2017 bij ons in de Stadskazerne te zien waren. Het zijn beelden uit het bewogen verleden van het gebouw waar Myosotis nu gevestigd is: voormalig Stadsziekenhuis De Engelenbergstichting. We vinden het fijn en waardevol dat 'onze' expositie nu permanent onderdak heeft gevonden in de 'Engelenbergkamer'.

Expositie 'Kunst boven water. De IJsselkogge verbeeld.'

7 april t/m 19 mei 2018

De kunstenaars van het kunstenaarscollectief KUP-11 uit Lelystad hebben zich laten inspireren door de IJsselkogge, het 15e eeuwse scheepswrak dat in 2016 uit de IJssel in Kampen werd gelicht. De kunstwerken werden geflankeerd door historische archiefstukken uit ons archief, waaronder het stadsregister "Digestum Vetus" uit de periode 1454-1473 met een tekening van de kogge, en charters uit het Oud Archief. De IJsselkogge wordt thans

geconserveerd in Batavialand, het museum van Flevoland. Dit museum exposeerde in de Stadskazerne een aantal vondsten uit zijn collectie en toonde een film met beelden en interviews over de lichter van de schip.

Het verhaal van Kampen – De zomereditie

14 juli 2018

Met een zomerse foto uit de collectie was het Stadsarchief prominent aanwezig tijdens "Groetjes uit Kampen", de zomereditie van het Verhaal van Kampen. De bezoekers van de binnenstad werden getraakteerd op bijzondere, kleinschalige culturele activiteiten in de Oudestraat. Het Stadsarchief was met een zomerse cocktail en foto's goed zichtbaar op straat.

▲ Annette Schol (directeur Bibliotheek Kampen) en Henk Dijk (directeur Stadsarchief Kampen) nemen namens het bestuur van De Stadskazerne de schildwachthuisjes in ontvangst. Foto: Richard Tennekes

Schildwachthuisjes

19 juli 2018

Op 19 juli 2018 droegen adjudant Mischa Van der Werdt en majoor Ed Pasop van het Civil-Military Cooperation Centre of Excellence in Den Haag twee schildwachthuisjes officieel over aan de Stadskazerne: een mooie herinnering aan de kazernetijd! Het zijn authentieke schildwachthuisjes van de voormalige Julianakazerne in Den Haag. Hier was van 1948 tot 2010 het hoofdkwartier van de Koninklijke Landmacht gevestigd. Dankzij de inspanningen van Van der Werdt en Pasop zijn de schildwachthuisjes uiteindelijk bij de Stadskazerne in Kampen terechtgekomen. De originele wachthuisjes die voor de Van Heutszkazerne stonden, zijn in het verleden vervangen door een barak en jammer genoeg niet meer te traceren.

Expositie 'Bitterzoete Zuiderzee. Kampen en het water'

1 september t/m 3 november 2018

In het herdenkingsjaar van 100 jaar Zuiderzeewet organiseerden wij een bijzondere expositie waarin unieke foto's en archieven werden gecombineerd met objecten van Stichting Vischrookerij Van Heerde en Reumer te Brunnepe en de Kamper Botterstichting. Aan de hand van verschillende thema's werd de bezoeker meegenomen in de geschiedenis van Kampen en het water: van het zoute Zuiderzeewater naar het zoete IJsselmeerwater. De invloed van de invoering van de Zuiderzeewet in 1918 is voor de gemeente Kampen enorm groot geweest, het begin van een bitterzoete geschiedenis. Natuurlijk ontbrak het verhaal van Schokland niet. In het middenkatern van dit jaarverslag blikken we terug op dit stuk Kamper geschiedenis. Wethouder Irma van der Sloot en Jac Ruiten, Kampenaar en Schokker nazaat, openden de expositie.

▲ Arnold van der Berg, Arend Stempher en Hester Timmerman zoeken de 10 verschillen tijdens de Open Monumentendag.

▲ De crew van *Andere Tijden* in de archiefbewaarpplaats geflankeerd door Angela Huisman en Herman Broers.

Open Monumentendag

8 september 2018

Speciaal bij de tentoonstelling 'Bitterzoete Zuiderzee' konden bezoekers tijdens Open Monumentendag 10 verschillen zoeken op een grote afbeelding van een Schokkerman in klederdracht. Uit alle inzendingen trokken we een winnaar die het unieke t-shirt won met de tekst: *A-j vandage goed willen begriepen, mu-j 't verleden deurebben*. (Als je vandaag wilt begrijpen, moet je het verleden begrijpen).

Lezing Polderkoorts - Emiel Hakkenes

13 september 2018

De lezing ging over Eibert den Herder, de man die het in zijn eentje opnam tegen de plannen van Ir. Lely. Tijdens deze avond werden we aan de hand van het boek *Polderkoorts* door de schrijver Emiel Hakkenes mee teruggenomen naar die tijd. Hoe voelden de mensen zich? Wat betekende het bouwen van de Afsluitdijk voor hen?

Visserijmiddag

22 september 2018

Met de Visserijmiddag kwam het visserijverleden van Kampen tot leven. De bezoekers ontdekten het verleden bij de expositie in de Stadsazerne, proefden de ter plaatse gerookte vis van de Foodtruck Vischrookerij Van Heerde en Reumer te Brunnepe, om daarna aan boord van de bidders

van de Stichting tot het behoud van de Kamper Bidders het visserijverleden letterlijk te ervaren.

Opnames *Andere Tijden*

16 oktober 2018

Er zijn in het Stadsarchief tv-opnames gemaakt voor de *Andere Tijden* documentaire over dr. Kolff. De biograaf van Kolff, Herman Broers, werd geïnterviewd in het Informatiecentrum en de pareltjes uit de Kolff-collectie gefilmd in ons depot. Wie was de man die met zijn uitvinding miljoenen levens redde? De documentaire werd op 8 december 2018 uitgezonden.

Stuk van het Jaar thema 'Opstand'

Oktober 2018

Met de brief: "Klacht van de gilden en de gemene burgers aan de bisschop over het wanbestuur door de raad van Kampen uit 1519" deed het Stadsarchief mee aan de verkiezing voor Stuk van het Jaar. Deze brief, eerder getranscribeerd door Kees Schilder, staat vol sappige details. De brief veroorzaakte in die tijd een fluwelens revolutie met als gevolg dat de Raad opstapte en er een nieuwe gekozen Raad kwam.

Stuk van het Jaar is het online publieksevenement van de Nederlandse archieven. Dit heeft als doel te laten zien wat er allemaal te vinden is in de archiefschatkamers van ons land. Kampen eindigde op de 8^e plaats van de 44 deelnemende archieven.

In de voetsporen van Dr. Kolff Arrangement

10 november 2018

Biograaf Herman Broers en stadsgids Reinier de Wit van Kampen and Beyond organiseerden op 10 november een speciaal dr. Kolff arrangement. Ook het Stadsarchief Kampen was onderdeel van dit arrangement, bestaande uit ontvangst van de deelnemers, een presentatie van Herman Broers over het leven en de carrière van dr. Kolff, en een kennismaking met de mooiste stukken uit de Kolff-collectie in ons depot. Daarna liepen de deelnemers een stadswandeling langs de bijzondere Kolff-plekken in Kampen en brachten ze een bezoek aan het voormalige Stadsziekenhuis, waar de Kolff Museumkamer werd bezichtigd en de werking van de kunstnier werd uitgelegd.

▲ Illustratie uit de Callenbach-collectie gemaakt door O. Geerlings voor het boek *Mientjes Kerstgeschenk van Aletta Hoog in 1917*.

Herinneringen en wensen

15 december 2018 – 5 januari 2019

De expositie 'Herinneringen en Wensen' liet kerstwensen uit het verleden zien. Wat wenste men elkaar vroeger voor het nieuwe jaar? De leerlingen van basisschool de Wegwijzer maakten kerstkaarten met hun kerstwens om zo het heden aan deze expositie toe te voegen. Bij de opening van deze expositie speelde het leerlingenorkest van het Stedelijk Orkest kerstliederen. Daarnaast waren ook de kerstman en kerstvrouw aanwezig om met de bezoekers op de foto te gaan. Een grote, nog lege kerstboom, vormde het centrum van de expositie. We vroegen bezoekers een kerstbal te beschrijven met hun wens voor het nieuwe jaar, of welke herinnering ze wilden meenemen naar 2019. De Bibliotheek haakte met de Joris Linssen herinneringenboom aan bij deze expositie.

1.2 Activiteiten van derden

Georganiseerd in de Stadskazerne met medewerking van het Stadsarchief

- Expositie Kindertekeningen huiselijk geweld - 12 januari tot en met 10 februari
- Expositie Quintus cursisten - 12 februari t/m 19 maart
- Expositie Stripspektakel Dmitry Yakovsky - 14 juli tot en met 19 augustus
- Lezing over Jacob van Deventer - Historische Vereniging voor de IJsseldelta Jan van Arkel - 13 november 2018
- Lezing Archeologie - Historische Vereniging voor de IJsseldelta Jan van Arkel - 11 december 2018
- Voorouderspreekuur - Historische Vereniging voor de IJsseldelta Jan van Arkel - 1 december 2018
- Sinterklaashuis 17 november tot en met 5 december 2018

▲ *Het stationsplein van Kampen met zicht op de Buitenwacht, circa 1965.*

1.3 In de pers

Rubriek Camper Leven in weekblad De Brug

- Carbidschieten - 30 oktober
- Bevrijding Kampen 74 jaar geleden - 17 april
- De Buiten Sociëteit - 30 januari

Kamper Almanak

- De uitgeversfamilie Kok in beeld
- Het (leef)milieu in de periode 1930- 1980

Cultuurbijlage in Weekblad De Brug

De cultuurbijlage in Weekblad De Brug is een samenwerking van Stadsgehoorzaal, Stadsarchief, Stedelijk Museum, Bibliotheek en Quintus. Het Stadsarchief gebruikte de cultuurbijlage om de expositie Bitterzoete Zuiderzee onder de aandacht te brengen - 5 september 2018.

Free publicity

Artikelen in print en online met nieuws en informatie over onze activiteiten in De Brug en De Stentor, Kampenonline, Stad.Kampen.nl.

Interviews en reportages gemaakt door de Stentor over de Visserijmiddag (pagina 9), en de Preutiesmaker (pagina 19) en de officiële overdracht van de Schildwachthuisjes.

RTV Oost heeft opnames gemaakt bij de expositie Bitterzoete Zuiderzee; geïnterviewd werd Schokker nazaat Jac Ruiten.

RTV IJsselmond maakte een reportage over de Stuk van het Jaar verkiezing.

Kampenonline was tijdens de visserijmiddag met een cameraploeg aanwezig.

▲ Aankomst van kinderen uit de vakantiekolonie Egmond op het station van Kampen. Datering ca. 1895

1.4 Website

Met www.stadsarchiefkampen.nl zijn we als archief toegankelijk voor een breed publiek. De website voorziet in basisinformatie over openingstijden, educatie, activiteiten, nieuws, en geeft toegang tot de beeldbank en andere archieven. We hebben onderkend dat het beheer van de website frequenter aandacht vergt, en dat de inrichting ervan op onderdelen kan worden vereenvoudigd zodat

bezoekers beter hun weg kunnen vinden. Deze taken zijn medio 2018 structureel belegd hetgeen de continuïteit ten goede komt.

Het Kamperlijntje

Naast www.stadsarchiefkampen.nl beheren we ook de website www.hetkamperlijntje.nl. Op deze website is de historie en het lesprogramma van de spoorlijn Kampen - Zwolle te vinden.

1.5 Online marketing

Met de inzet van online marketing bereiken we een breder en gemêleerd publiek.

Nieuwsbrief

Iedere eerste week van de maand ontvangen de abonnees van onze nieuwsbrief nieuws en informatie over het Stadsarchief. Het versturen van de maandelijkse nieuwsbrief is in de tweede helft van het jaar weer opgepakt. De ruim 200 inschrijvers ontvangen nu maandelijks het laatste nieuws.

Social Media

Om op een laagdrempelige manier een breder

publiek te bereiken, zijn we als Stadsarchief actief op social media. Wekelijks plaatsen we diverse berichten op Facebook en Twitter, en het plan is om ook op Instagram foto's te gaan delen. Op deze manier genereren we bij een jonger en breder publiek aandacht voor de activiteiten, exposities en andere evenementen van het Stadsarchief.

Met het plaatsen van foto's uit onze collectie op social media laten we het verleden aanhaken bij het heden, door de historische beelden van toen aan gebeurtenissen van nu te linken. Het Stadsarchief had in 2018 bijna 1.100 volgers op Facebook en zo'n 1.250 op Twitter.

1.6 Educatie

In 2018 kwamen circa 90 groepen in aanraking met de educatieve activiteiten van het Stadsarchief. Daarvan hebben bijna 700 leerlingen en ruim 30 leerkrachten een programma gevolgd (mede) onder leiding van Annelies Rijkhoff, onze medewerkster Educatie. Bijna 1.200 leerlingen hebben op school zelfstandig gewerkt met een lespakket van het Stadsarchief.

Primair onderwijs

- Workshop Oorlog in Overijssel - Kampen, 63 leerlingen
- Workshop Mooie muts, 44 leerlingen
- Workshop Het Kamperlijntje, 14 leerlingen
- Workshop Openbaar Onderwijs Kampen (OOK) project, 60 leerlingen
- Workshop Het einde van Schokland, 25 leerlingen
- Workshop Bitterzoete Zuiderzee, 93 leerlingen
- Lespakket 'De Streek Centraal': 596 leerlingen in groep 3 en 4, zelfstandig op school
- Lespakket 'Oorlog in Overijssel - Kampen': 596 leerlingen in groep 7 en 8, zelfstandig op school
- Werkbezoek leerlingen van groep 7 en 8 van Basisschool de Wegwijzer, 24 leerlingen

▲ *Het Zuiderzeespel laat de kinderen uit groep 7 en 8 van het basisonderwijs spelenderwijs ervaren wat de invloed was van de invoering van de Zuiderzeewet op het leven in Kampen.*

Voortgezet- en Hoger onderwijs

- Rondleidingen Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) VMBO, Pieter Zandt Scholengemeenschap, 225 leerlingen
- Workshops Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) HAVO/VWO, Pieter Zandt Scholengemeenschap, 45 leerlingen
- Kick-off Profielwerkstuk (PWS) met rondleidingen, Ichthus College, 100 leerlingen

▲ Leerlingen op het grasveld voor De Hogere Burgerschool (H.B.S.) en Gymnasium aan het Engelenbergplantsoen omstreeks 1895.

Presentaties / Rondleidingen

- Gastles 'Erfgoed- en archiefeducatie' voor de cursus Interne Cultuur Coördinator (ICC), 20 januari, 12 leerkrachten
- ICC netwerkbijeenkomst, 18 april, 6 leerkrachten
- Rondleiding, medewerkers Pieter Zandt Scholengemeenschap, 20 september, 12 medewerkers/vrijwilligers
- In maart kreeg de PvdA-fractie onder leiding van Theo van Nieuwenhuizen een rondleiding door het Informatiecentrum. Voormalig gemeenteambtenaar Peter Bos ontving hier ook een aantal ambtenaren om het op zijn initiatief gerestaureerde eerste 'Plan van uitbreiding - kaart der stad Kampen' uit 1946 te bestuderen.
- 20 september 2018: rondleiding docenten en onderwijs ondersteunend personeel van de Pieter Zandt Scholengemeenschap Kampen in de archiefbewaarplaats.

- In november mochten wij onder leiding van onze burgemeester en zelfverklaard geschiedenisliefhebber Bort Koelewijn de burgemeesters van de VNG afdeling Overijssel ontvangen. Theo van Nieuwenhuizen bezocht samen met een groep van 15 stadsgidsen ons Informatiecentrum.
- In december 2018 en januari 2019 heeft het Stadsarchief elke dinsdagmiddag een snuffelstage aangeboden aan Floris de Graaff, leerling 2 HAVO van het Ichthus College te Kampen.

Stichting Kunst & Kind Kampen

Met de bijdrage van Stichting Kunst & Kind Kampen was het mogelijk om twee educatieve projecten, Monumentje en Poortenroute, te ontwikkelen. Deze projecten worden in het najaar van 2019 opgeleverd.

▲ Eén van de kantoren op het terrein van Berk aan de Noordweg in oktober 1964.

1.7 Informatiecentrum

Ons bestaansrecht is ingegeven door de maatschappelijke relevantie van archieven, ooit prachtig verwoord door de Deense filosoof Søren Kierkegaard (1813-1855): 'Het leven moet voorwaarts worden geleefd, maar kan alleen achterwaarts begrepen worden.' Archiven helpen daarbij en ons Informatiecentrum is de plek waar ze worden geraadpleegd.

Het Informatiecentrum werd in dit verslagjaar door 1.613 personen bezocht voor onderzoek. Het is een daling van 7% ten opzichte van vorig jaar. Dit komt overeen met de landelijke trend die we zien in archievenland. Steeds meer bronnen worden gedigitaliseerd en daardoor worden minder persoonlijke bezoeken aan het archief afgelegd. Naar verwachting zet deze ontwikkeling door, al is over het tempo ervan weinig met zekerheid te zeggen.

De vaste groep lokale archiefonderzoekers heeft ook dit jaar nieuwe delen uitgebracht in de reeks *Kamper Genealogische en Historische bronnen* (zie het overzicht met de nieuwe aanwinsten). Deze indexering wordt veelvuldig door derden geraadpleegd. Omdat onze

onderzoekers hun uitgaven indexeren op persoonsnaam, beroep en plaats, bevatten hun bronnenuitgaven werkelijk een schat aan informatie over het reilen in zeilen in Kampen en omgeving, vanaf de Middeleeuwen tot in de moderne tijd.

▲ De vaste groep archiefonderzoekers zet het oude schrift om in modern Nederlands. Daardoor worden de historische bronnen voor ons allemaal veel beter te begrijpen en te gebruiken.

Zo heeft Annick Alink oude scheldwoorden vertaald die nu nog springlevend ogen. Joop Kroon heeft dit jaar weer grote stappen gezet in het ontsluiten van de militaire geschiedenis van Kampen. Sam Horchner heeft nieuwe 'pareltjes' ontdekt in het *Kamper Nieuwsblad* van 100 jaar geleden. Jan den Held gaat onverstoorbaar door met zijn onderzoek in de *Kamper Couranten* naar de geschiedenis van de Brunnepersche Oranje Vereniging. Harm van Bruggen vordert gestaag bij het ontsluiten van de registers van het Schoutambt van Kamperveen. Archiefonderzoeker Bertil Brink heeft veel feiten verzameld voor zijn boek *100 jaar hervormd onderwijs Kampen*. Co Wijna speurt altijd naar achtergrondinformatie van de afbeeldingen voor zijn Facebookpagina *Kamper Steur*.

Ook ambtenaren van de gemeente Kampen doen onderzoek bij ons. Zo heeft Annemiek Jonker van de afdeling Monumentenzorg informatie vergaard voor haar YouTube kanaal *Erfgoedchick*. De afdeling Groen weet ons te vinden bij naspeuringen van de precieze locatie van graven van overledenen. We leverden ook een bijdrage aan het opsporen van documenten die nog altijd belangrijke juridische bewijswaarde hebben. Een voorbeeld daarvan is de regeling over het gebruik van de Boventoren door het kerkbestuur uit ca. 1900.

Erik de Boer van de Theologische Universiteit Broederweg heeft ook dit jaar weer onderzoek bij ons verricht voor zijn boek over de Kamper (remonstrantse) dominees die moesten verschijnen op de Dordtse Synode 1618-1619. Het boek wordt gepubliceerd bij de 400 jarige herdenking in 2019.

Iet Erdsieck heeft zich volop verdiept in de geschiedenis van de Vrijmetselaarsloge Le Profond Silence in Kampen. Haar boek zal in 2019 verschijnen bij het 250 jarig jubileum van deze vereniging.

Jonn van Zuthem en de politiechef regio Kampen Johan Ekkel zijn een onderzoek gestart naar de oorsprong van het carbidschieten in

de wijk Brunnepe. Eind 2019 verschijnen de resultaten in een boek.

Onderzoekers Van der Kaaij en Van Wijngaarden doen onderzoek naar de geschiedenis van de leeuwen in Kampen. Het resultaat wordt gepubliceerd in de *Kamper Almanak* van 2019.

Een leerling van het Ichthus College heeft samen met zijn vader onderzoek gedaan voor een profielwerkstuk naar het reilen en zeilen van de voetbalvereniging v.v. Go-Ahead Kampen tijdens de oorlogsjaren.

Nelleke Nieuwboer, werkzaam voor het Huys der Kunsten aan de Voorstraat, heeft onderzoek gedaan naar de geschiedenis van dit pand. Men vermoedt dat het wellicht het oudste stenen huis is van Kampen.

Dhr. Ypenburg heeft onderzoek gedaan naar de middeleeuwse geschiedenis over de Joden in Kampen.

George Harinck, directeur van het Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken Kampen, heeft onderzoek verricht voor zijn boek over de geschiedenis van de Theologische Universiteit Broederweg Kampen. Dit boek is in 2018 verschenen.

Mw. Mulder doet onderzoek naar de geschiedenis van de kerkscheuring in de gereformeerde kerk in Kampen tijdens de oorlogsjaren. Zij richt zich specifiek op de rol van Klaas Schilder.

Hans van Dijk probeert het verzetsverleden van zijn vader Gerrit te reconstrueren.

Geschiedenisleraar Reinier de Wit heeft het charter 'Vrede van Stralsund' bestudeerd voor één van zijn lessen.

Bijzonder was het bezoek van directe nazaten van Jacob van Breda, een bekende stadssecretaris van Kampen.

Het Oversticht heeft hier filmopnames gemaakt

▲ *Het Informatiecentrum van het Stadsarchief.*

van kaarten van het terrein waarop de voormalige Buitensociëteit heeft gestaan, met speciale aandacht voor de waterhuishouding op deze locatie.

Journalist Maarten van Gemert heeft onderzoek gedaan in dossiers van de voormalige gasfabriek op het Bolwerk.

De aannemer Van der Schree, gespecialiseerd in de restauratie van oude panden, verricht veelvuldig onderzoek in de door Hank van der Hoven uitgebrachte serie over de 'Oudestraatpanden'.

De bouwtekeningen van de Spoorkade zijn geraadpleegd door dhr. Schudde. Hij is bezig met het reconstrueren van deze straat aan het begin van de 20^e eeuw voor het maken van een maquette.

1.8 Informatieverzoeken

In 2018 is er 261 keer een beroep gedaan op het Stadsarchief Kampen om inlichtingen of als ondersteuning bij historisch onderzoek, een grote stijging ten opzichte van de

128 aanvragen in 2017. Vrijwel alle aanvragen zijn per e-mail binnengekomen en afgehandeld.

Zoals gebruikelijk waren deze aanvragen heel divers van aard en deden zij een beroep op de veelzijdigheid van het bronnenmateriaal van het Stadsarchief Kampen. Genealogische informatie blijft populair maar ook over de geschiedenis van de stad, specifieke panden en gebeurtenissen werd veel informatie opgevraagd.

Zo was er een particulier in Deventer, die een oude prent bezat met daarop een stompe toren. Collega's van het Stadsarchief Deventer vermoedden dat het hier wel eens zou kunnen gaan om een tot nu toe onbekende afbeelding van de Leeuwentoren in Kampen. In deze toren werden leeuwen gehuisvest die de stad ooit als cadeau had ontvangen uit het buitenland. Vervolgens kwam de vraag bij ons binnen. Na onderzoek in dossiers, afbeeldingen en kaarten kon voorzichtig worden geconcludeerd dat het hier inderdaad om de Leeuwentoren in Kampen ging. Dit werd bevestigd nadat ook het Stedelijk Museum Kampen (SMK) haar licht over deze prent had laten schijnen. In goede samenwerking met drie cultuur-historische instellingen werd zo toegewerkt naar een betrouwbare eindconclusie.

▲ De Leeuwentoren en directe omgeving, een aquarel van A. Beerstraaten omstreeks 1665.
De afbeelding van de oude prent met de onbekende stompe toren.

Hoezeer het verleden nog invloed heeft op het dagelijks leven van mensen van nu, blijkt uit meerdere verzoeken om informatie omtrent levenloos geboren kinderen in de jaren zestig van de vorige eeuw. Daarover werd toen amper of niet gesproken, maar thans ligt dat gelukkig anders. Zo kunnen levenloos geboren kinderen nu wel een naam krijgen, en dit betekent voor veel ouders erkenning en ondersteuning bij de verwerking van hun verdriet. Voor diverse families hebben we ontbrekende gegevens zoals registraties en begraafplaats kunnen vinden.

Verder waren er aanvragen over, bijvoorbeeld, het Stadspark Kampen, de opvang en het onderduiken van Joden in de Tweede Wereldoorlog, het aanleveren van afbeeldingen voor (internationale) publicaties, verzoeken om schoolgegevens vanwege een verloren gegaan schooldiploma, woonboten in de Burgel, en de benaming van dieren in archiefstukken.

Gestreefd wordt om bij elk onderzoek niet alleen de gegevens goed over te brengen, maar ook de bronnen goed en helder te vermelden. Goed onderzoek en bronvermelding is van groot belang voor authentieke en betrouwbare dienstverlening.

Soms moeten we het antwoord schuldig blijven. Dan denken we mee met de aanvrager over alternatieve zoekingen. Dit komt niet alleen de aanvrager ten goede, maar ook de samenwerking met andere archiefinstellingen in binnen- en buitenland.

1.9 Aanwinsten

Ontsluiting Kolff Archief online - 8 oktober 2018

Het Kolff-archief van de Willem Kolff Stichting dat in maart 2017 in bruikleen aan het Stadsarchief werd overgedragen, is vanaf 8 oktober 2018 online te raadplegen. Wij zijn trots op de digitale ontsluiting van de collectie van en over kunstnieruitvinder Willem Kolff

(1911-2009). Dit archiefmateriaal over de eerste Kamper ereburger en diens uitvindingen belicht een unieke episode in de geschiedenis van de stad. Het bruikleen is het resultaat van een prachtige samenwerking tussen de Willem Kolff Stichting, biograaf Herman Broers en het Stadsarchief.

Hulpbank voor Minvermogenden

Op 4 juli 2018 werd door Vrijmetselaarsloge Le Profond Silence het archief van de Hulpbank voor Minvermogenden in langdurig bewaargeving aan het Stadsarchief overgedragen.

Preutiesmaker

Het blad *De Preutiesmaker* verscheen van 1971 tot 1973 maandelijks in Wilsum. Toenmalig samensteller Albert Heldoorn heeft zijn archief van drie jaren gestencilde Preutiesmakers overgedragen aan het Stadsarchief Kampen. Het biedt een prachtig tijdsbeeld van de gemeenschap van Wilsum.

Kamper Genealogische en Historische bronnen

Onze vaste onderzoekers hebben dit jaar de onderstaande boeken uitgebracht.

Alink, A.: in 2018 verscheen van haar hand in de serie 'Kamper genealogische en historische bronnen' (eigen uitgave i.s.m. het Stadsarchief Kampen)

- Nr. 23E: *Getuigenissen 1521-1525*.

Rechterlijk Archief Kampen inv.nr. 10; 282 blz. De bewerking geeft een samenvatting van de in het register opgenomen verslagen van door het stadsbestuur afgenomen verhoren van getuigen, en bevat indexen op persoonsnamen en op verschillende onderwerpen.

Schilder, K.; in 2018 verschenen van zijn hand in de serie 'Kamper genealogische en historische bronnen' (eigen uitgave i.s.m. het Stadsarchief Kampen)

- Nr. 46: *Genealogie van de oude Kamper familie Morre (15de eeuw-18de eeuw)*. Met korte aantekeningen over de oudste Kamper Morres die niet in deze genealogie kunnen worden ingepast) (Kampen 2018) 32 blz.

- Nr. 23B: *Getuigenissen 1505-1512*.

Rechterlijk Archief Kampen inv.nr. 7; 349 blz. De bewerking is een regestenlijst (met registers) van de inhoud van de band, bestaande uit getuigenissen van burgers tegenover de Raad over allerhande zaken. Het eerste deel van dit inventarisnummer bevat vooral keuren (boeten die werden opgelegd voor het overtreden van de stadswetten of keuren). (zie ook bij A. Alink).

Boeken en artikelen

Boer, E. de, red., *De Moderne Devotie. Spiritualiteit en cultuur vanaf de late Middeleeuwen* (Zwolle 2018). De stad Kampen speelde slechts een bescheiden rol tijdens de Moderne Devotie, maar deze beweging ging ook niet onopgemerkt aan de stad voorbij.

Brink, B., *Leren aan de rivier 1917-2017. 100 jaar Hervormde Schoolvereniging IJsselmuiden*. Uitgebreide editie (IJsselmuiden 2018; eigen uitgave, ISBN 978-90-827938-0-2) 703 blz. Dit lijvige en zeer rijk geïllustreerde boekwerk schetst een zeer uitvoerig en gedetailleerd beeld van 100 jaar hervormd onderwijs in IJsselmuiden en bevat tientallen school- en klassenfoto's.

Brink, B., *Leren aan de rivier 1917-2017. 100 jaar Hervormde Schoolvereniging IJsselmuiden*.

In vogelvlucht (IJsselmuiden 2018; eigen uitgave, ISBN 978-90-827938-1-9) 287 blz. In de verkorte uitgave is de historie minder gedetailleerd beschreven en zijn vooral de vele school- en klassenfoto's als illustratie opgenomen.

Broers, H., *De man die miljoenen levens redde. Dokter Willem Kolff 1911-2009* (Amsterdam 2018; Uitgeverij Balans, ISBN 978-94-600-3897-6) 358 blz. Dit boek van de biograaf van Willem Kolff geeft een uitvoerige beschrijving van het leven en de werkzaamheden van de uitvinder van de kunstnier, en is een herziene en aangevulde editie van de in 2003 onder de titel 'Dokter Kolff. Kunstenaar in hart en nieren' verschenen biografie.

Dijck, L.G.C.M. van, *Bronnen van Coudewater. De eerste twee eeuwen Mariënwater, het oudste nog bestaande Bregittenklooster ter wereld te Coudewater in Rosmalen (ca. 1437-ca. 1637)*. (Den Bosch 2018). Het Brigittenklooster te Kampen wordt hierin ook besproken.

Haar, K. *Kamperlijntje toen en nu. Het kortste spoorlijntje van Nederland. Geschiedenis spoorlijn Zwolle-Kampen*, (Kampen 2018; eigen uitgave) 82 blz. Een herziene, geactualiseerde en flink uitgebreide uitgave van de in 2015 verschenen glossy, waarin rijk geïllustreerd en gedetailleerd de ruim 150 jaar geschiedenis van deze spoorlijn tot en met de elektrificatie in 2017 aan bod komt.

Harinck, G. en W. Berkelaar, *Domineesfabriek. Geschiedenis van de Theologische Universiteit Kampen* (Amsterdam 2018; Prometheus/Bert Bakker, ISBN 978-90-3514-38-76) 600 blz. In dit lijvige boekwerk staat het spanningsveld centraal tussen het Nederlandse hoger onderwijsbestel waarin de Kamper universiteit geleidelijk een plaats verwierf, de positie van de onderwijsinstelling in de wetenschap, en haar functie jegens de kerken. Kwaliteitseisen van de overheid, conflicten in de kerken en de ontwikkeling van de wetenschap vormen de rode draden in deze historische studie.

Hasselt, R. van, *Verdacht van woonplaats te zijn veranderd en andere bijna vergeten verhalen mede gebaseerd op het oorlogsdagboek van dokter Marius van Rhijn* (Soesterberg 2018). Dit oorlogsverhaal strekt zich uit tot in Kampen. Met dank aan Laurens Hooisma, kenner Kampen in de Tweede Wereldoorlog.

Ittersum, S. van, *De kerkelijke gemeente in Mastenbroek. De relatie met de lagere scholen in Mastenbroek, Kamperzeedijk, Genne, Genne-Overwaters, Hasselterdijk, 's-Heerenbroek en Veecaten* (z.pl. 2018; eigen uitgave) 90 blz. De uitgave geeft op basis van literatuur- en archiefonderzoek een overzicht van met name de kerkelijke gemeente van Mastenbroek van na de Reformatie en de relatie tussen de kerkelijke gemeente en de aanwezige scholen in en om Mastenbroek vanaf de late 17e eeuw.

Jenks, S., *Documents on the Papal Plenary Indulgences 1300-1517 Preached in the Regnum Teutonicum* (Leiden 2018). De Amerikaan Stuart Jenks is verbonden aan het Hanze Instituut in Lubeck en is een expert op het gebied van de Hanze. Hij heeft ons archief al meerdere malen bezocht. Op blz. 666 worden er stukken aangehaald uit het Oud Archief Kampen en het Register van Charters en Bescheiden.

Koning, H. de, *Kamper Kruudmoes. De krenten uit de pap* (Kampen 2018; eigen uitgave) 85 blz. Bundeling van een selectie van 30 columns in het Kamper dialect, verschenen in respectievelijk het Kamper Nieuwsblad en het weekblad De Brug vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw tot eind 2018.

Nijlunsing, W., 'Ontbrekend in Kampen geslagen muntje gevonden', in De Beeldenaar, jg. 42, nov./dec. 2018, p. 2/3. De korte bijdrage beschrijft een te Kampen tussen 1529-1531 voor Overijssel geslagen Hollandse penning, die nog onbekend was en opdook op een veiling in het voorjaar van 2018.

Reichenbach, P en D'Auwe, *De avonturen van Ridder Dolf; het Hanzecomplot* (z.pl. 2018; Pear

▲ De Leeszaal in het Gotisch huis in de jaren twintig van de vorige eeuw.

Productions, ISBN 978-90-78718-26-0) 38 blz. Stripverhaal, getekend door D'Auwe, en met tekst van Reichenbach, waarin de avonturen worden verteld van Ridder Dolf, die op een kogge naar Denemarken meevaart om een belangrijke overeenkomst tussen de Hanzestad Kampen en de Deense koning veilig te stellen.

Reichenbach, P en D. Yakhovsky, *Het einde van de Roofridder* (z.pl. 2018; Pear Productions, ISBN 978-90-78718-28-4) 45 blz. Stripverhaal, getekend door Yakhovsky en met tekst van Reichenbach, over de belegering van kasteel Voorst bij Zwolle in 1363. Het boek bevat tevens een beschrijving van het Oude Raadhuis te Kampen, met daarin een ijzeren deur van het kasteel, door Kampen na de val van het kasteel triomfantelijk als buit meegenomen.

Rutte, R. en Vannieuwenhuijze, B., *Stedenatlas Jacob van Deventer. 226 Stadsplattegronden uit 1545-1575 - Schakels tussen verleden en heden* (Bussum 2018). De oudst bekende kaart van Kampen en IJsselmuiden van omstreeks 1557-1558 is hierin opgenomen.

▲ *Kruising Vispoort met de Voorstraat ter hoogte van het Nieuwe Raadhuis in 1952.*

Snijder, C.R.H., *'De Duits-Nederlandse scherprechttersfamilie Schneider-Schnijder, 1510-1791. 8 generaties beulen – de Kamper tak'*, in: Gens Germana. Mededelingen van de Werkgroep Genealogisch Onderzoek Duitsland, jg. 44 nr. 2 (juni 2018), p. 29-37. Het artikel geeft de kwartierstaat van de Kamper tak van de scherprechttersfamilie Schneider, eindigend bij Johannes Hendrikus Snijder, die van 1766 tot zijn overlijden de laatste scherprechter was van Kampen.

Snijder, C.R.H., *'Waarnemend scherprechter te Kampen 1711-1720: Anna van Gelder, een beulse'*, in: Gens Nostra, maandblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging, jg. 73 (2018) nr. 2, p. 68-73. Het artikel verhaalt de familieherkomst van Anna van Gelder en haar werkzaamheden als waarnemend scherprechter te Kampen, en geeft ook haar kwartierstaat.

Stedelijk Museum Kampen, red., *De wonderkamer van Kampen* (Kampen 2018; eigen uitgave Stedelijk Museum Kampen) 80 blz. De glossy bevat afbeeldingen en de bijbehorende verhalen van ruim 200 objecten zoals door Kampenaren ingebracht voor een expositie in het Stedelijk Museum Kampen.

Steller, R., *80 Kunstenaars van Kampen* (z.pl. 2018; eigen uitgave) 79 blz. Het boekje geeft een selectie van 80 kunstenaars die zijn geboren in Kampen of er actief waren. Van elke kunstenaar is een korte biografie en een afbeelding van een karakteristiek werk opgenomen.

Waldus, W.B., red., *De opgraving en lichting van de 15^e-eeuwse IJsselkogge* (Amersfoort 2018; ADC Archeoprojecten, ISBN 978-94-6064-413-9; ADC Monografie 24 / ADC Rapport 4525) 456 blz. Dit kloekke boekwerk is het door de wet verplichte verslag van de lichting van de IJsselkogge. Het biedt een beschrijving en interpretatie van de vondsten, bespreekt de conservering hiervan en probeert dit alles in de juiste context te plaatsen.

Weel, H.B. van der, *Francois en Pieter Hemony, Stadsklokken- en geschutgieters in de Gouden Eeuw* (Hilversum 2018). Het klokkenspel in de Nieuwe Toren is grotendeels gegoten door Francois Hemony.

Zee, A. van der, *De Wendische Oorlog*. Holland, Amsterdam, en de Hanze in de vijftiende eeuw. (Hilversum 2018). De rol van Kampen in deze oorlog komt ook aan bod.

BITTERZOETE ZUIDERZEE

KAMPEN EN HET WATER

In 1918 is de Zuiderzeewet aangenomen. Hierdoor veranderde de kaart van Nederland ingrijpend. De Zuiderzee, de grote binnenzee, werd het IJsselmeer, dat grotendeels werd ingepolderd. Hierdoor wijzigde niet alleen de kaart, maar ook de manier van leven in het kustgebied van die vroegere Zuiderzee en moesten mensen pionieren in de polders op onontgonnen gronden.

▲ Vissersboten liggen aangemeerd aan de kade, de koetsen staan op de IJsselkade voor de Vismarkt.
(uit 1889)

▲ Oude kaart der nu Vereenigde Nederlanden tot opheldering der Vaderlandsche Historie in de Middeleeuwe. Te Amsterdam by Isaak Tirion MDCCXLIX. (uit 1749)

Sudersee

In de Romeinse tijd lagen op de plek van de Zuiderzee al zoetwatermeren, die Lacus Flevo, Flevomeer, werden genoemd. Later werd dit het Aelmeer genoemd. Door overstromingen (onder andere de Allerheiligenvloed in 1170), stormvloed en menselijke activiteiten, zoals veen dat werd afgebrand om zout te winnen en turf te stoken, werden in de loop van de eeuwen daarna natuurlijke barrières doorbroken. Het binnenmeer veranderde in een binnenzee. De naam Sudersee komt op rond 1340. Deze aanduiding verwees in het bijzonder naar de zuidelijke ligging op de route die de Ommelandvaarders aflegden. Dit, omdat de Sudersee redelijk zuidelijk lag ten opzichte van de Oostzee en Noordzee.

Water als vriend

Omwonenden van de Zuiderzee waren actief in de handel en visserij. Havensteden als Kampen, Harderwijk, Elburg en Stavoren dreven vanaf de middeleeuwen handel in het Oostzeegebied, al dan niet binnen het Hanzeverbond. In de 16e en 17e eeuw werd de westkust van de Zuiderzee, met Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen en Medemblik, belangrijker. Deze steden hadden via de Noordzee een betere toegang tot de rest van de wereld. De Gouden Eeuw en de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) kwamen op. De positie van de oostkant van de Zuiderzee nam daardoor af. Kampen, Harderwijk en Stavoren kregen meer en meer te maken met zandbanken, waardoor de bereikbaarheid afnam. Het uitbaggeren van vaargeulen had niet

veel succes. In de eerste helft van de 19 eeuw was visserij op de Zuiderzee een belangrijke bron van inkomsten. Er werd vooral gevestigd op haring, ansjovis, paling en garnalen. Rond 1900 was de Zuiderzeevisserij op haar hoogtepunt. Scheepstypen waren bijvoorbeeld botters, aken en kwakken. De plannen voor de afsluiting van de Zuiderzee leidde tot veel verzet onder vissers. Eén van de bekendste tegenstanders was Eibert den Herder in Harderwijk. Maar na de Watersnoodramp in 1916 werd inpoldering van de Zuiderzee onvermijdelijk.

Water als vijand

Omwonenden beschermden zich tegen het water van de Zuiderzee door middel van dijken en terpen. Geregeld waren er overstromingen. Hierbij konden veel slachtoffers vallen. Het eiland Schokland werd geregeld getroffen door het woeste zeewater. Het eiland werd gaandeweg steeds kleiner doordat delen van het eiland werden weggeslagen. Tijdens de Stormvloed van 4 en 5 februari 1825 stierven veel mensen.

▲ Beltmolen aan de havenzijde van de Bovenhavenstraat rond 1880. Op de voorgrond de werf van de Rijn en IJssel Stoomboot Maatschappij, later werd dit van Galen & Roest. (uit 1875 - 1885)

Kampen en de omliggende woonkernen werden zwaar getroffen. In Kampen verdronken 48 mensen, in Zalk 5, Kamperveen 6, IJsselmuiden 35, Grafhorst 6, Wilsum 2 en Schokland 13.

▲ Foto's van Zalk na de watersnoodramp van een eeuw later, van 8 januari 1926. (Album Zalk, fotograaf Eelsingh)

▲ Kaart der doorbraken en overstroming van Overijssel en Gelderland' (in potlood) 'op den 4. february 1825'.

In rood gearceerd waar de dijken niet alleen doorgebroken zijn, maar ook overstroomd 1825. (uit 1825)

Schokland

Schokland en Urk zijn resten van het eiland Flevo, dat ten tijde van de Romeinen in het Flevomeer lag. Tot het begin van de 19e eeuw werd het eiland Schokland ook wel Emmeloord of Ens genoemd. Emmeloord, het noordelijk deel, viel onder het eiland Schokland en het zuidelijke deel Ens onder Overijssel. In de middeleeuwen viel Emmeloord onder de heren van Kuinre. Kerkelijk viel het onder het aartsdiakonaat van Deventer. Emmeloord werd in 1660 gekocht door Amsterdam. Op het zuidelijk deel Ens lagen twee woonterpen: Middelbuurt en Zuiderbuurt. Verder was er de Zuidpunt met een lichtbaken en een kerkhof. Vanaf 1806, in de Franse Tijd, werd het eiland één bestuurlijk geheel onder de naam Schokland, waarschijnlijk afgeleid van 'schokke' wat duidde op een rietplag of gedroogd stuk koemest dat kon dienen als brandstof. Het zuiden van Schokland was protestant, het noordelijk deel rooms-katholiek. 'Gesplikkelde huwelijken' (gemengde huwelijken) kwamen weinig voor. Verder was er op het eiland een eigen dialect, het Schokkers, en was er ook een eigen klederdracht. Mensen leefden van de scheepvaart en visserij. Schokland had veel te lijden onder stormvloeden. In 1825 vielen 13 doden en veel puin en balken spoelden aan in

Kampen. In 1855 werd vanwege landafslag de Zuiderbuurt ontruimd, gevolgd in 1859 met een algehele ontruiming. Dit gebeurde op bevel van koning Willem III. Ongeveer 650 mensen vertrokken naar Volendam, Vollenhove en Brunnepe bij Kampen. Nog voor de ontruiming werd bij Koninklijk Besluit van 16 december 1858 met ingang van 10 juli 1859 de gemeente Schokland opgeheven en het grondgebied bij de gemeente Kampen gevoegd. Na de inpoldering van de Zuiderzee kwam Schokland te liggen in de Noordoostpolder. In 1995 werd Schokland toegevoegd aan de UNESCO-Werelderfgoedlijst.

Zout, zilt, zoet

De afsluiting had grote gevolgen. Zo veranderde de binnenzee in een meer, het IJsselmeer. Dit werd genoemd naar de rivier de IJssel, die er in uitmondt. Zout water werd zoet. Veel vissoorten konden zich niet aanpassen aan de nieuwe omstandigheden en verdwenen. Vissers konden niet meer rondkomen van de visserij en vroegen een uitkering aan via de Zuiderzeesteunwet. Anderen werden pluimveehouder of boer. Aanverwante bedrijven verdwenen, zoals vishandelaren, zeilmakers en scheepsbouwers.

▲ Rijkswerken op Schokland in de toestand op het einde van 1916, bestaande uit een situatietekening en lengteprofielen.

▲ De IJsselkade ter hoogte van de Vispoort, rond 1900. Tussen 1837 en 1937 bevond zich op deze plek de visafslag. Voor de afbraak in 1958 was deze vismarkt als rijwielstalling in gebruik.

Nieuw land

Tegenwoordig is het IJsselmeer de helft van de vroegere Zuiderzee. De rest is land geworden.

De visserij heeft zich deels verplaatst naar de Noordzee. De Urker vissersvloot is hiervan een voorbeeld. Er zijn nieuwe woon-, werk- en recreatiegebieden ontstaan door het huidige IJsselmeer, de randmeren en Flevoland. De Zuiderzee leeft voort in toeristische routes langs de voormalige kustlijn en de geschiedenis wordt levend gehouden in het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen.

▲ Terwijl het land nog onder water staat, worden goede voorwaarden waaronder een oogst zal gedijen vastgesteld door middel van bodemkundig onderzoek door dhr. D. Bakker, in de kweekkamer van het kantoor van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders aan de Molenstraat 28 te Kampen. (uit 1956)

▲ Visboer Klappe voor zijn Schokkerhuisje aan de Schokkerstraat in de jaren '30. De Schokkerbuurt lag achter de Noordweg in Brunnepe en werd afgebroken in 1942.

2 Achter de schermen

▲ De kiosk aan de IJsselkade ter hoogte van de Vispoort in 1969.

Achter de schermen wordt door het team van medewerkers en vrijwilligers hard gewerkt om onze archieven en collecties toegankelijk te maken voor gebruikers, en materieel goed te verzorgen ten behoeve van hun behoud voor de generaties na ons.

2.1 Archiefbewaarplaats

In 2018 is veel aandacht besteed aan het herschikken en verplaatsen van archieven en collecties in de stellingen van onze archiefbewaarplaats. Dit kwam de overzichtelijkheid ten goede en verminderde de zoektijden naar archiefmateriaal bij aanvragen door bezoekers. Ook leidde het tot een efficiëntere benutting van de opslagcapaciteit van de archiefbewaarplaats.

In 2018 zijn verder de volgende werkzaamheden opgepakt:

- De archieven van de Protestants Theologische hogeschool en Universiteit (PThU, voorheen Theologische Hogeschool en Universiteit Kampen- THUK) zijn omgenummerd en hebben een definitief inventarisnummer gekregen. Dit werk is afgerond, mede door inzet van de vrijwilligers Albert Kneepkens en Korstiaan van Wijngaarden.
- De collectie van dr. Kolff is geïnventariseerd en omgepakt in zuurvrij materiaal. Deze werkzaamheden zijn uitgevoerd door Angela Huisman van Archiefdienst Huisman, in samenwerking met de depotbeheerder, Arnold van den Berg. Dit is in nauw overleg gebeurd met de bewaargever van het dr. Kolffarchief, Herman Broers.
- De archieven van Reflex, de Stichting Algemene Armenstaat, de Vereniging Vrijzinnig Hervormden en de Vereniging Tennisbanen zijn toegankelijk gemaakt en ter raadpleging online geplaatst. Ook hierbij heeft Angela Huisman geassisteerd.

2.2 e-Depot

In het jaarverslag van 2017 is al gesproken over het e-Depot: het geheel van organisatie, beleid, processen en procedures, financieel beheer, personeel, databeheer, databeveiliging en aanwezige hard- en software, dat het duurzaam beheren en raadplegen van te bewaren digitale archiefbescheiden mogelijk maakt.

Dit e-Depot is te vergelijken met onze fysieke archiefbewaarplaats, waar analoge, (papieren en perkamenten) stukken worden bewaard. In het e-Depot worden op vergelijkbare wijze digitale stukken bewaard. In beginsel gaat het hier dan om archiefbescheiden die van aanvang af digitaal zijn en digitaal dienen te blijven in een digitaal werkproces. Andere, van oorsprong analoge archiefbescheiden die later worden gedigitaliseerd, kunnen hierop aansluiten.

Het is de bedoeling dat het Stadsarchief Kampen voor de gemeente Kampen in de

toekomst de beheerder wordt van dit e-Depot. Dit vergt zowel in het Stadhuis als bij het Stadsarchief veel voorbereiding op het gebied van digitaal werken, automatisering, beleid en procedures. Het Stadsarchief Kampen zoekt hierbij bewust de samenwerking met de medewerkers van de nieuwe afdeling Dienstverlening en Informatie in het Stadhuis.

Wetgeving stelt hieraan belangrijke eisen. Dat geldt traditioneel voor de Archiefwet 1995, die stelt dat archieven van overheidsorganisaties in goede, geordende en toegankelijke staat dienen te worden gebracht. Maar ook de in 2018 in werking getreden Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) oefent grote invloed uit op de inrichting en het beheer van het toekomstige e-Depot. De AVG hanteert strenge regels voor het gebruik, beheer en opslag van informatie, en doet dit om de persoonlijke levenssfeer van nog in leven zijnde personen te waarborgen.

▲ Zwaaiende menigte aan de IJsselkade met op de achtergrond het Rijks-Entrepot.

Ook in 2018 maakte het Stadsarchief Kampen weer dankbaar gebruik van het digitale archiefbeheersysteem MAIS-Flexis. Dit allround systeem dient er voor om archieven en collecties te beschrijven en te beheren. Dit zijn doorlopende werkzaamheden die ervoor zorgen dat zowel geïnteresseerden als bezoekers medewerkers van archieven toegang hebben tot de archiefbescheiden.

Het beheer heeft onder andere betrekking op de metadata van onze dossiers en archiefstukken. Metadata zijn 'data over data', gegevens zoals auteur, datum of herkomst waarmee vooral in combinatie met elkaar de terugvindbaarheid van archiefbescheiden enorm wordt vergroot.

In 2018 is begonnen met een grondige controle van al onze digitale omschrijvingen. Enerzijds wordt gezien of deze wel in overeenstemming zijn met de feitelijke inhoud van de dossiers: omissies worden aangevuld en fouten gecorrigeerd. Op deze manier kan het publiek dat de gegevens van MAIS-Flexis via Internet raadpleegt de gezochte informatie beter terugvinden. Anderzijds zijn veel omschrijvingen in het soms verre verleden voorzien van

impliciete waardeoordelen, die misschien ooit wel pasten in het toenmalig tijdsgewricht, maar tegenwoordig niet meer worden geaccepteerd. Anno 2019 wil het Stadsarchief Kampen de archiefbescheiden onder haar beheer immers zo neutraal mogelijk presenteren.

MAIS-Flexis wordt door medewerkers en vrijwilligers intensief gebruikt om informatie te beschrijven en vast te leggen, te raadplegen en te benutten. Een speciale groep die zich hiermee bezighoudt, zijn onze vrijwilligers. Zij zijn bezig met het invoeren van de notariële akten en gegevens van de Burgerlijke stand (geboorten, huwelijken en overlijden) vanaf 1811.

Verder is er achter de schermen een begin gemaakt met het nalopen van teksten en titels op type- en spellingsfouten. Deze zijn erin geslopen door menselijk handelen, maar ook door het overzetten van dergelijke tekstuele informatie van het ene naar het andere digitale archiefsysteem. Deze werkzaamheden vergen veel tijd en gedetailleerde aandacht.

2.4 Secretarie-archief Kampen

Het nog te bewerken deel van het Secretariearchief 1934 - 2000 bedraagt 175m³ en wordt in gedeelten van 50 dozen vanuit de archiefruimte in het Stadhuis naar de archiefbewaarplaats aan de Buiten Nieuwstraat gebracht. Collega Dick van Dijk zorgt ervoor dat deze transporten ordentelijk verlopen en ook dat er in de dossiers geen losse stukken meer zitten. Dat scheelt de inventarisator al veel werk. Er is dit jaar 23m³ archief bewerkt. Als alle dossiers zijn bewerkt, moeten er nog series in worden opgenomen die nu nog in het Stadhuis berusten, zoals de persoonskaarten 1940-1994 en de woningkaarten 1920-1994. Deze staan nu nog onder het beheer van de nieuwe afdeling Dienstverlening en Informatie.

2.5 Beeldbank

De Beeldbank vormt een belangrijk onderdeel van de collecties van het Stadsarchief Kampen. Vrijwel alle afbeeldingen die aanwezig zijn, worden opgenomen in deze Beeldbank, die inzichtelijk gemaakt wordt op de website www.stadsarchiefkampen.nl. Dit kunnen foto's zijn, maar ook prenten, etsen, kaarten, affiches en gravures.

Richtlijnen en adviezen voor de beschrijving ervan haalt het Stadsarchief Kampen bij collega- instellingen en de Vereniging Topografisch Historische Atlas (VTHA). Tijdens landelijke bijeenkomsten worden ervaringen en tips uitgewisseld.

▲ Groepsfoto van 10 mannen met een fotocamera in de jaren twintig van de vorige eeuw.

Tegenwoordig zijn mensen meer visueel ingesteld wat vraagt om een optimalisering van de Beeldbank. In 2018 is daarom besloten om alle afbeeldingen van de Beeldbank in de archiefbewaarplaats te controleren op fysieke toestand van het origineel, juiste omschrijving en nummering, en de kwaliteit van de digitalisering. Deze werkzaamheden bevorderen zowel de toegankelijkheid als het gebruik van de Beeldbank, en zijn belegd bij een groepje vrijwilligers, onder supervisie van de depotbeheerder.

Nog steeds moeten veel scans worden toegevoegd en zijn er omschrijvingen die dienen te worden aangepast naar de veranderende eisen van onze tijd. Migratie en conversie van informatie van het ene naar het andere digitale archiefbeheersysteem heeft ertoe geleid dat de tekstopmaak van veel informatie onbedoeld is veranderd. Ook dit wordt opgepakt.

Tenslotte wordt door en na de invoering van de AVG strikter dan voorheen beoordeeld hoe het is gesteld met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van (mogelijk) nog in leven zijnde personen op afbeeldingen in onze Beeldbank.

2.6 Vrijwilligersprojecten

Ook in 2018 is het Stadsarchief Kampen op waardevolle wijze ondersteund door enthousiaste vrijwilligers (zie ook 3.9. op pagina 43). De betekenis van hun inzet komt vooral tot uiting in de structurele vergroting van de toegankelijkheid van onze collectie.

Index van het notarieel archief

Het notarieel archief is een belangrijke bron voor historisch onderzoek. Al sinds 2017 loopt het project om op de akten van de Kamper notarissen vanaf 1811 een nadere toegang of index te maken. Dit werk ging ook in 2018 het hele jaar door, wat iets zegt over de omvang ervan. Op deze wijze worden de notariële akten veel beter ontsloten, en daarmee bruikbaar,

voor onderzoekers naar familieverbanden en economische ontwikkeling.

De indexen zijn raadpleegbaar via www.stadsarchiefkampen.nl en www.archieven.nl en worden regelmatig met nieuwe gegevens aangevuld.

Deze werkzaamheden werden in 2018 hoofdzakelijk uitgevoerd door Elsje Kroeze, Fred Wezenberg, Jack Klappe, Judith Stöver, Wil Voerman-Van Oene en Willy Reumer. In 2018 lag de nadruk vooral op de notariële archieven van de notarissen Van Willigen en Rambonnet. Er zijn circa 500 notariële akten ingevoerd. Hierbij vormen behalve de handschriften ook het tijdgebonden begrippenkader en taalgebruik een constante uitdaging.

▲ Interieur van de openbare leeszaal en bibliotheek in het Gotisch Huis omstreeks 1925.

Index van de Burgerlijke stand

Net als elders in Nederland worden gegevens uit de akten van geboorte, huwelijk en overlijden in de gemeente Kampen vanaf 1811 ook door bezoekers van het Stadsarchief Kampen veelvuldig geraadpleegd. Daarom worden ook op deze akten indexen opgesteld, en in 2018 werd dit gedaan door Dorlene Plender, Elly Christoffels, Elsje Kroeze, Fred Wezenberg, Liesbeth Visser, Pia Corjanus, Rianne Koers, Wil Voerman-Van Oene en Willy Reumer.

Dit team heeft in de loop van het jaar 8.013 akten ingevoerd. Het aantal gecontroleerde akten bedraagt hierbij 12.717. In samenwerking met het Historisch Centrum Overijssel (HCO) te Zwolle zijn de gegevens over de jaren 1825-1834 en 1853-1870 op de websites www.wiewaswie.nl en www.archieven.nl geplaatst.

De Beeldbank

De Beeldbank bestaat uit gedigitaliseerde foto's, dia's, kaarten, prenten en andere afbeeldingen die samen een goed beeld bieden van Kampen en de regio door de eeuwen heen. De Beeldbank is raadpleegbaar via de website van het Stadsarchief Kampen en wordt veel gebruikt. Onderzoekers uit binnen- en buitenland gebruiken afbeeldingen als ondersteuning van hun onderzoek en ter illustratie van hun publicaties.

In 2018 verzorgde Greet van den Broek de binnenkomende aanvragen en hielp zij mee met het verwoorden van begeleidende teksten. Tevens digitaliseerde ze aanvullingen en fungeerde ze als vraagbaak voor drie andere vrijwilligers bij het werk aan de Beeldbank: Co Wijna, Arend Stempher en Gerrit van Dijk. Henk Jan van Ommen bleef net als in 2017 belast met het beschrijven van de dia-collectie.

De bibliotheek van het Stadsarchief Kampen

Het Stadsarchief Kampen bezit een collectie van circa 15.000 boeken met betrekking tot Kampen en de directe omgeving. Deze boeken

zijn raadpleegbaar in het Informatiecentrum maar worden niet uitgeleend zoals bij een reguliere bibliotheek.

Nieuwe aanwinsten door aankoop of schenking worden door Judith Stöver en Jeroen Linderhof geregistreerd in MAIS-Flexis en toegevoegd aan de open opstelling. In 2018 is hard gewerkt aan een nieuwe indeling van de bibliotheek. Uitgangspunt daarbij is dat de meest recente boeken en tijdschriften voor bezoekers direct raadpleegbaar worden in het Informatiecentrum. De oudere onderdelen van de collectie, die natuurlijk wel kunnen worden aangevraagd, worden bewaard in de archiefbewaarpplaats. De nieuwe indeling bevordert enerzijds het gebruiksgemak van de meeste van onze bezoekers en anderzijds de conservering van het oudere, vaak wat kwetsbare materiaal.

▲ *Gepensioneerde Kampenaren in de jaren zestig van de vorige eeuw op een bankje aan de IJsselkade bij het Achterom.*

▲ Verbetering van het wegdek bij de afslag Bovenhavenstraat / Graafschap. Het precieze jaar is onbekend maar moet halverwege de jaren vijftig van de twintigste eeuw zijn geweest.

Hulp bij het op orde brengen van de archiefbewaarpplaats

De archiefbewaarpplaats vormt het hart van het Stadsarchief Kampen. Hier worden onder speciale klimatologische omstandigheden onze archiefbescheiden bewaard, en wel zodanig dat de ruimte zo efficiënt mogelijk wordt benut en tegelijkertijd aanvragen van dossiers snel zijn te honoreren. De initiële indeling ten tijde van de verhuizing van de Molenstraat naar de Stadskazerne voldeed niet en is daarom ook in 2018 verder aangepast. Daarbij kreeg onze depotbeheerder hulp van Albert Kneepkens, Gerrit van Dijk, Korstiaan van Wijngaarden en Michiel van Wijngaarden.

Door Dorlene Plender en Willy Reumer is een begin gemaakt met de schade-inventarisatie om te bezien welke historische stukken qua materiële verzorging, conservering en restauratie extra aandacht verdienen. Nieuwe aanwinsten worden daarbij niet vergeten.

Diverse andere ondersteunende taken

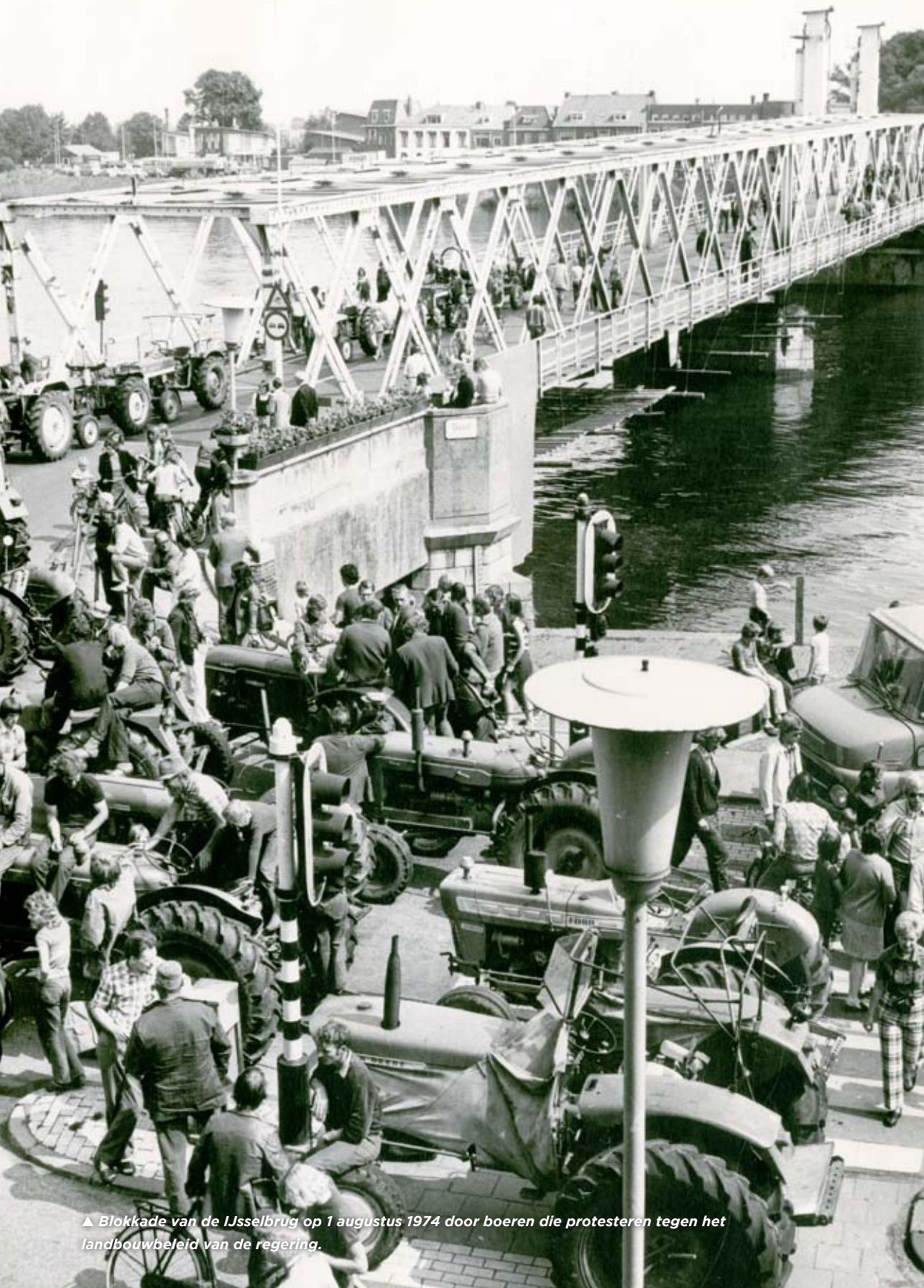
Dorlene Plender, Jeroen Linderhof, Judith Stöver, Karin Nauta, Liesbeth Visser en Willy Reumer verwelkomen, informeren en assisteren de bezoekers in het Informatiecentrum. Jeroen Linderhof is daarnaast verantwoordelijk voor het archiveren van de lokale kranten De Brug en het regiokatern Kampen-Flevoland uit De Stentor. Karin Nauta is tevens de centrale figuur in het beschrijven van oude kaarten en

bouwtekeningen. Dit project is al in 2015 gestart en zal naar verwachting meerdere jaren in beslag nemen.

▲ Bouwtekening van de verbouwing van de bijgebouwen van de Burgwalkerk.

Mariëlle Bos heeft in 2018 vanuit haar ervaring als erfgoeddocent verschillende workshops verzorgd voor alle niveaus van het basisonderwijs, voortgezet en hoger onderwijs. Henk Koster hielp in 2018 mee bij de fysieke en materiële verzorging van archiefbescheiden, de opbouw van tentoonstellingen en de ombouw van archiefstellingen; hij is tevens één van de twee vrijwillige beheerders van de Stadskazerne.

▲ Blokkade van de IJsselbrug op 1 augustus 1974 door boeren die protesteren tegen het landbouwbeleid van de regering.

3 Over Ons

▲ *Kampen, de wacht van het Instructiebataljon in de jaren twintig van de vorige eeuw.*

3.1 Stadsarchief Kampen

In het Stadsarchief Kampen wordt het belangrijkste archiefmateriaal beheerd dat betrekking heeft op de geschiedenis van de gemeente Kampen en haar inwoners.

Met 2,7 kilometer archief vanaf de Middeleeuwen tot nu, een historisch-topografische collectie met duizenden kaarten, tekeningen en prenten, een omvangrijke bibliotheek en uitgebreid fotoarchief is het Stadsarchief Kampen het geheugen van de samenleving en dé schatkamer van onze gemeente. Barstensvol waardevolle bronnen die inzicht bieden in familiegeschiedenis, de ontwikkeling van de gebouwde omgeving, en het maatschappelijk leven door de jaren heen.

Het Stadsarchief is er voor jong en oud, voor iedereen die het verleden van de stad Kampen en haar omgeving wil bestuderen of het rijke

verleden wil herbeleven. Door kennis te maken met onze bronnen en collecties uit oude tijden komt het verleden dichterbij. We kunnen dat niet alleen. We staan bewust midden in de Kamper samenleving en gaan daarom graag de samenwerking aan in een netwerk van organisaties en initiatieven. Want het verhaal van Kampen, dat vertel je het beste samen. In het Stadsarchief bewaren we archieven uit de zeven kernen van de gemeente Kampen: Grafhorst, 's Heerenbroek, IJsselmuiden, Kampen, Kamperveen, Wilsom en Zalk. Behalve het archief van de gemeente zelf, beheren we ook archieven van kerkgenootschappen, bedrijven, verenigingen, families en personen.

Het oudste document van het archief is een oorkonde van de Deense koning Abel uit 1251 en het jongste document is de krant van vandaag. In ons Informatiecentrum in de Stadskazerne is dit alles voor iedereen gratis te raadplegen.

3.2 Missie en visie, kerntaken en kernwaarden

De archiefstukken uit het verleden van Kampen en omgeving worden door medewerkers en vrijwilligers van het Stadsarchief verzameld, bewaard, beheerd, ontsloten, geconserveerd en/of gerestaureerd. Dit doen we op basis van onze wettelijke taak: het in goede, geordende en toegankelijke staat (laten) brengen en bewaren van de archieven van de gemeente Kampen en haar rechtsvoorgangers, en deze kosteloos door het publiek laten raadplegen.

Wij bieden dus ondersteuning en dienstverlening aan zowel de ambtelijke organisatie van de gemeente Kampen als het algemeen publiek. Daarbij benadrukken we de diversiteit in onze collectie en archiefstukken, en proberen we deze steeds beter toegankelijk te maken om onze passie voor de historie van Kampen met een zo breed mogelijk publiek te delen.

Het Stadsarchief faciliteert vooral onderzoek van derden maar doet soms zelf ook onderzoek, en presenteert op uiteenlopende

wijze archiefstukken uit het verleden van gemeente Kampen.

Dit maken we zichtbaar door het samenstellen van exposities in de Stadskazerne of op andere plekken in de stad, en ook door het organiseren van lezingen en rondleidingen, en het samenstellen en geven van lessen voor het onderwijs. Wij communiceren langs traditionele weg via ons Informatiecentrum waar we bezoekers begeleiden bij hun onderzoek, en langs moderne, digitale weg via onze website, Facebook, Twitter, en sinds kort Instagram. De interactie met ons publiek neemt daarbij merkbaar toe.

Wij willen behulpzaam en laagdrempelig zijn, en onze bezoekers in hun zoektocht naar het verleden verrassen en inspireren. Dit zijn belangrijke kernwaarden bij Stadsarchief Kampen. Deze waarden worden uitgedragen in de onderlinge contacten met collega's, vrijwilligers en bezoekers, maar ook in relatie tot onze vele externe contacten. De bijzondere en unieke collectie vormt daarbij steeds hét uitgangspunt van onze missie om een zo breed mogelijk publiek enthousiast te maken voor de historie van Kampen en omgeving.

▲ De fotowand in ons Informatiecentrum met historische beelden van Kampen door de eeuwen heen.

▲ Schoolklas van Henricus Hulsman, oom Herman (asterisk onder) en Henrika Munter-Hulsman, tante Riek (asterisk boven). Datering circa 1910.

3.3 Informatiecentrum

Start je een historische zoektocht, begin dan bij het Stadsarchief. De collectie bekijken kan 24 uur per dag online. Het Informatiecentrum in de Stadskazerne is elke dinsdag en donderdag van 9.00 tot 17.00 uur geopend en op woensdag van 9.00 tot 13.00 uur. Dan helpen onze enthousiaste medewerkers je graag op weg. De geschiedenis is immers van ons allemaal!

In ons Informatiecentrum zijn de originele stukken uit het archief te bekijken en te bestuderen. Ontdek jouw familieverleden, de geschiedenis van een pand, het nieuws van 100 jaar geleden, en dompel je onder in de geschiedenis van Kampen. Naast de duizenden archiefstukken bezit het Stadsarchief ook de Kamper kranten vanaf 1836 en een uitgebreide boekencollectie. Bijzonder is de unieke bibliotheek van de Latijnse school vanaf de zeventiende eeuw.

3.4 Digitaal bezoek

Het openbaar archiefwezen in Nederland participeert volop in de snel toenemende digitalisering van onze moderne leefwereld. Eerst gebeurde dit vooral door het digitaliseren van inventarissen, plaatsingslijsten en indexen op de archieven. Daarna kwam steeds meer nadruk te liggen op het digitaal presenteren van de oorspronkelijke archiefbescheiden.

Ook het Stadsarchief Kampen is enkele jaren geleden gestart met het digitaal beschikbaar stellen van haar schatten. Zo zijn naast de Beeldbank ook een aantal kleinere archieven inmiddels online te raadplegen, bijvoorbeeld het in langdurige bewaring gegeven archief van dr. Kolff.

Hoewel wij hiermee zeker zullen doorgaan, moet ook bij digitalisering van archiefbescheiden een zorgvuldige afweging worden gemaakt tussen enerzijds

nut en noodzaak, en anderzijds de beperkt beschikbare financiële en andere middelen, zoals formatie, technische infrastructuur en borging van vakkennis.

Vanuit het oogpunt van beheer is het zonder nadenken digitaliseren van de ene na de andere collectie dus zeker niet aan te bevelen. Bovendien heeft de verscherpte bescherming van de persoonlijke levenssfeer met name gevolgen voor de *digitale* beschikbaarstelling van informatie uit onze archieven.

3.5 Erfgoededucatie

Educatie is er voor jong en oud. Er zijn ook in 2018 voor het basis- en voorgezet onderwijs weer verschillende workshops en lespakketten aangeboden. Onze erfgoededucatie is helder van structuur en sluit goed aan bij de kerndoelen en thema's waarmee scholen werken. Denk hierbij aan lesprogramma's met thema's als de Tweede Wereldoorlog, vervoer, Middeleeuwen, wie ben ik, familie, streektaal, en de Hanze. In het kader van deze programma's brachten de leerlingen een bezoek aan het Stadsarchief, of gaf onze erfgoeddocent een gastles op school, al naar gelang wat de school wenste. Als Stadsarchief denken we immers graag met je mee.

Daarnaast verzorgden wij als Stadsarchief in 2018 ook tentoonstellingen, exposities, lezingen en cursussen voor verschillende doelgroepen in de Stadskazerne of elders op locatie. Daarbij streven we naar samenwerking met andere instanties, klein of groot.

3.6 Cultuur in Kampen - SAMBIQ

De 5 grootste culturele instellingen in Kampen werken nauw met elkaar samen en dragen vanuit die coöperatie veel bij aan het culturele aanbod in Kampen. Naar de afkorting van hun samenwerking worden deze ook wel de SAMBIQ-instellingen genoemd:

Stadsgehoorzaal, **A**rchief, **M**useum, **B**ibliotheek en **Q**uintus.

De programmering van hun respectievelijke activiteiten, en ook de promotie daarvan, worden op elkaar afgestemd en er wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van elkaars expertise. Maandelijks overleg vindt plaats op het niveau van directie, marketing en educatie.

De educatiemedewerkers van SAMBIQ werken samen aan het Kunst en Kind aanbod voor de basisscholen zodat er een gezamenlijk aanbod naar de scholen gaat. Samen promoten de 5 instellingen ook de cultuur in Kampen: in Weekblad De Brug wordt maandelijks een gezamenlijke cultuurbijlage gepubliceerd met activiteiten die er op het programma staan.

▲ In de archiefbewaarplaats worden de kwetsbare boeken bewaard.

▲ De bibliotheek in ons Informatiecentrum wordt continu aangevuld met nieuwe boeken.

3.7 Werving van de nieuwe gemeentearchivaris

Met de benoeming in 1842 van mr. Johan Christiaan Bijsterbos was Kampen de derde gemeente in Nederland die een eigen gemeentearchivaris aanstelde: Leeuwarden en 's-Hertogenbosch waren Kampen in 1830 en 1841 voorgegaan. Sinds Bijsterbos zijn er altijd gemeentearchivariissen in Kampen werkzaam geweest.

Van 2007 tot 2017 was Margreet Vink-Bos gemeentearchivaris. Eén van haar hoofdtaken was (de voorbereiding van) de verhuizing van het Stadsarchief vanuit de Molenstraat naar de Stadsazerne. Met haar vertrek naar het Historisch Centrum Overijssel (HCO) te Zwolle kwam de positie van archivaris in Kampen vacant.

De ambtelijke organisatie van Kampen was inmiddels begonnen aan een doorontwikkeling. Dit bracht voor het Stadsarchief een verandering, met uitzicht op verzelfstandiging en dus losser van de gemeentelijke organisatie. Ook werd de positie van de gemeentearchivaris ten opzichte van de ambtelijke organisatie, verantwoordelijkheden en juiste taakuitvoering tegen het licht gehouden en nader bepaald. Tijdens deze periode van herbezinning zijn de wettelijke taken van gemeentearchivaris in Kampen waargenomen door Femia Siero, directeur en archivaris van het Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers (ECAL) te Doetinchem. De dagelijkse aansturing van het Stadsarchief geschiedde door interimmanager Henk Dijk.

In de tweede helft van 2018 werd actief gestart met de werving en selectie van een nieuwe gemeentearchivaris voor Kampen. Dit resulteerde in de benoeming per 1 januari 2019 van Floris Joustra. De nieuwe gemeentearchivaris is (ook) historicus en heeft onder andere ervaring opgedaan als hoofd van het Historisch archief van De Nederlandsche Bank en als archiefinspecteur bij het Streekarchivariaat Noordwest Veluwe, waarbij de gemeenten Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Elburg en Oldebroek zijn aangesloten.

3.8 Medewerkers Stadsarchief

Overzicht van de medewerkers d.d. 31 december 2018

Directeur a.i.	Henk Dijk	16 uur
Gemeentearchivaris a.i.	Femia Siero	08 uur
Medewerker studiezaal	André Troost	36 uur
Medewerker educatie & publieksinformatie	Annelies Rijkhoff	20 uur
Medewerker educatie & publieksinformatie	Mariëlle Bos	16 uur*
Informatieconsulent/historicus	Otto Ottens	36 uur
Medewerker depot	Arnold van den Berg	36 uur
Medewerker administratie/inventarisatie	Monique Pannen	12 uur
Medewerker administratie	Margriet Verniers	12 uur**
Medewerker inventarisatie	Angela Huisman	16 uur***
Medewerker marketing & communicatie	Hester Timmerman	20 uur***

* tijdelijke aanstelling i.v.m. vervanging wegens ouderschapsverlof

** wegens detachering vaste medewerkster

*** zzp-aanstelling

3.9 Vrijwilligers Stadsarchief

Het Stadsarchief kon in 2018 rekenen op een groep van 21 betrokken vrijwilligers, hieronder genoemd, alfabetisch geordend op voornaam.

Arend Stempher	Judith Stöver
Co Wijna	Karin Nauta
Dorlene Plender	Korstiaan van Wijngaarden
Elsje Kroeze-Bos	Liesbeth Visser
Fred Wezenberg	Mariëlle Bos
Gerrit van Dijk	Michiel van Wijngaarden
Greet van den Broek	Pia Corjanus
Henk Koster	Rianne Koers
Henk-Jan van Ommen	Wil Voerman-van Oene
Jack Klappe	Willy Reumer
Jeroen Linderhof	

▲ *Het bijna complete team medewerkers en vrijwilligers tijdens het personeelsuitje in november 2018.*

3.10 Opleidingen en cursussen

In 2018 hebben medewerkers en vrijwilligers deelgenomen aan een groot aantal lezingen, trainingen en andere bijeenkomsten op het brede terrein van archiefbeheer en cultuureducatie.

- Leergang Cultureel Ondernemen
- Cursussen Bedrijfs hulpverlening (BHV)
- Xpeditie cultuureducatie Gasfabriek Deventer
- Bijeenkomsten Viering 75 jaar Vrijheid
- Bijeenkomst Vereniging Topografische Historische Atlas (VTHA) op Landgoed Twickel
- Visieontwikkeling voor teams
- Kansenscan Rijnbrink
- Symposium digitale duurzaamheid Provinciehuis Groningen
- Symposium archiefontwikkelingen Stadsarchief Rotterdam
- Meerdere bijeenkomsten Toepassing Metadata Lagere Overheden (TMLO)
- Meerdere bijeenkomsten over privacy en risico's gegevensbeheer
- Vergaderingen van het Overijssels Archiefberaad (OAB)

3.11 Teambuilding

Personeelsuitje – 15 november

Op 15 november zijn we met bijna het hele team van vrijwilligers en medewerkers van het Stadsarchief een middag aan de slag gegaan in het atelier in de kelder van het Stedelijk Museum. We schilderden onder begeleiding van kunstenaars Juliet Kalter en Ben Marsman allemaal een paneel van 20 bij 20 cm. Alle panelen samen vormden één schilderij met daarop afgebeeld de schatten die bewaard worden in het archief. Het puzzelschilderij laat symbolisch zien dat wij allemaal uniek zijn, en toch samen één team vormen. Daarna doken we de volgende kelder van Moods and Roots in voor een gezellig afsluitend diner. Mooi om nu letterlijk de geschiedenis van Kampen te ervaren.

Volleybaltoernooi gemeente

Het Stadsarchief deed op 16 november mee met het jaarlijkse volleybaltoernooi van de Gemeente Kampen. Een club sportievelingen ging in training. We trokken de aandacht! Door ons fantastische spel, het enthousiaste publiek en onze originele Stadsarchief outfit. We gingen maar liefst met twee prijzen naar huis,

▲ Op de afbeelding de sportieve collega's Margriet Verniers, Annelies Rijkhoff, Mariëlle Bos, Karin Nauta, André Troost en Michiel van Wijngaarden.

de poedelprijs en de prijs voor het sportiefste team. Het volleybaltoernooi heeft als resultaat dat er nu wekelijks *Stadsarchievers* meetrainen met de Gemeente Kampen.

Afscheid Henk Dijk

Sinds 2017 was Henk Dijk interim manager van het Stadsarchief Kampen.

Hierbij regelde hij de dagelijkse aansturing van het personeel. Daarnaast was Henk Dijk de contactpersoon van en voor het Stadsarchief binnen de gemeentelijke organisatie. Op 20 december namen wij afscheid van Henk met een uitgebreide receptie aan boord van viermastbarkentijn *Summertime*.

3.12 In memoriam Elly Christoffels

In april 2018 overleed onverwachts onze vrijwilliger Elly Christoffels. Elly is slechts 49 jaar oud geworden en heeft zich maar liefst 27 jaar vrijwillig ingezet voor de belangen van het Stadsarchief Kampen. Zodoende is zij nauw betrokken geweest bij veel bijzondere projecten. Hierbij valt te denken aan het ompakken van archieven, digitale invoerwerkzaamheden in MAIS-Flexis, inzet en ondersteunende taken bij open dagen en voorlichtingen, en de verhuizing van het Stadsarchief van de Molenstraat naar de Stadskazerne aan de Oudestraat. Zij was altijd betrokken, enthousiast en gemotiveerd,

en toonde zich verantwoordelijk in haar werkzaamheden en richting haar collega's. Medewerkers en vrijwilligers van het Stadsarchief denken met warmte aan Elly terug.

▲ Elly Christoffels

▲ Marktdag anno 1900 in Kampen

3.13 Samenwerkingen

- Archiefdienst Huisman
- Bertus Krabbe, Stadsomroeper
- BRAIN Branchevereniging Archiefinstellingen Nederland
- Brainstorm IJsselmuiden
- Comité Open Monumentendag
- Compello
- De REE archiefsystemen
- De Stadskazerne
- De Stentor
- Erf 29 Kampereiland
- Erfgoedraad Kampen
- Foodtruck Vischrookerij van Heerde en Reumer te Brunnepe
- Frans Walkate Archief / SNS Historisch Centrum
- Gemeente Kampen
- Hanzesteden Marketing
- Historisch Centrum Overijssel
- Historische Vereniging voor de IJsseldelta Jan van Arkel
- IJsselacademie
- IJsseldelta Marketing
- Ikonenmuseum
- Kampen and Beyond
- Kampen Marketing
- Kampenonline
- Kamper Events
- Kamper Genot
- Kamperuitjes
- Koggewerf
- Kolff stichting
- Kunst & Cultuur Overijssel
- Kunst en Kind Kampen

- KVA Koninklijke Vereniging van Archivarissen Nederland
- M&R Micro Imaging
- Marketing Oost
- Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Flevoland
- Nieuw Land Erfgoedcentrum
- Openbare Bibliotheek Kampen
- Overijssels Archiefberaad
- Protestantse Theologische Universiteit Kampen
- Provincie Overijssel
- Quintus, centrum voor Kunsteducatie
- RTV IJsselmond
- RTV Oost
- SAMBIQ
- SEC Ontwerpers
- Stadsarcheoloog Alexander Jager
- Stadsgehoorzaal Kampen
- Stedelijk Museum Kampen
- Stichting Kamper Kogge
- Stichting Struikelstenen Kampen
- Stichting tot behoud Kamper bidders
- Stichting Tourist Info Kampen
- Toonworkz Zutphen
- Vischrookerij van Heerde en Reumer
- VORG Vereniging Topografisch Historische Atlas
- VTHA Vereniging Topografisch Historische Atlas
- Weekblad De Brug
- Willem Kolff Stichting

3.14 Kerncijfers 2018

Voor de Schermen

Aantal bezoekers Studiezaal	1.631
Aantal schriftelijk afgehandelde informatieverzoeken	231
Aantal bezoekers website	17.291
Aantal bezochte pagina's	375.967
Aantal volgers Facebook	1.075
Aantal volgers Twitter	1.241
Aantal deelnemers educatieve activiteiten	1.860
Aantal bezoekers	
Open Monumentendag	circa 2.000
Aantal bezoekers aan de expositie Bitterzoete Zuiderzee	9.328
Aantal bezoekers	
Wensen en Herinneringen	4.830

Achter de schermen

Aantal archieven in beheer	458
Aantal m ¹ archieven en collecties in beheer	2.773m ¹
Aantal boeken	14.759
Aantal krantenartikelen	167.018
Aantal notariële akten	9.695
Aantal foto's in Beeldbank	16.407

Voor en achter de schermen

Aantal formatieplaatsen	6,3
Aantal vrijwilligers	20

▲ De verkeerslichten bij de IJsselbrug aan de kant van het station in 1968.

Vooruitblik naar 2019 en 2020

Voor de schermen

De publicatie van dit jaarverslag heeft vanwege ziekte en onderbezetting vertraging opgelopen. Maar omdat elk nadeel ook z'n voordeel heeft, kunnen we nu al wel stellen dat conform onze verwachting rond de afgelopen jaarwisseling het huidige jaar 2019 inderdaad enerverend wordt. Er staan diverse grote educatieve en andere projecten op stapel, en ook begint in augustus de Viering van 75 Jaar Vrijheid in 2019-2020.

We zijn in januari jl. gestart met de expositie *Liefde voor Letters* met bijbehorende activiteiten. Voor de zomermaanden staat de foto-expositie met oude en nieuwe foto's op de planning. Deze expositie vormt het begin van een groter project dat in 2020 gaat plaatsvinden. Wat precies? We houden u nog even in spanning. De lespakketten *Monumentje Kampen* en *Poorten van Kampen* worden thans afgerond en zijn beschikbaar voor het onderwijs bij de start van het nieuwe schooljaar in september.

Verder bereiden we twee grote exposities voor die in het najaar van 2019 zowel binnen als buiten onze locatie in de Stadskazerne worden gepresenteerd. Eén daarvan betreft een mooie bundeling van krachten met de Stichting Kamper Kogge en het Stedelijk Museum Kampen om de IJsselkogge en de Gouden Eeuw van Kampen een gecombineerd podium te geven. Hierin zien we ook de inmiddels bekende SAMBIQ-samenwerking tot uiting komen.

De tweede expositie valt binnen het herdenkingsjaar Viering 75 Jaar Vrijheid, dat in augustus 2019 officieel van start gaat omdat het zuiden van Nederland al in 1944 werd bevrijd. Helaas stakte die bevrijding bij de grote rivieren. West-Nederland bleef zodoende bezet gebied, en in de herfst van dat jaar pakte de Duitse bezetter daar bij grootscheepse razzia's tienduizenden jongens en mannen op die dwangarbeid in Duitsland moesten gaan verrichten. Duizenden daarvan kwamen tussen oktober 1944 en januari 1945 onder uiterst slechte omstandigheden in Kampen terecht en verbleven hier voor langere of kortere tijd op weg naar Duitsland. Hun ervaringen, ook in ons huidige onderkomen - de toenmalige Van Heutszkazerne - staan centraal op deze tweede expositie.

Het Stadsarchief participeert verder in de tweede pilot (Leeuwarden / Friesland was de eerste) van een groot project van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en de Stichting Mobiele Collectie Nederland, trekkers van de Digitale Kaart Historische Infrastructuur Noordoost-Nederland.

Nieuw is ook de Selfieroute van Kamper Events. Bij dit project zorgt het Stadsarchief voor de verhalen bij de *selfiespots* in de stad. Andere publieksactiviteiten waar wij als Stadsarchief aan meewerken zijn Het Verhaal van Kampen, De Kamper Pubkwis, en natuurlijk de Open Monumentendag op zaterdag 14 september en de Maand van de Geschiedenis in oktober.

Het opbouwen en onderhouden van de relaties tussen het Stadsarchief en de scholen voor voortgezet onderwijs scholen krijgt in 2019-2020 onze nadrukkelijke aandacht. De combinatie-functionaris Cultuur speelt hierin een belangrijke rol.

Achter de schermen

Terwijl de blik voor de schermen primair op het huidige kalenderjaar is gericht, wordt achter de schermen onder leiding van de nieuwe gemeentearchivaris vooral gewerkt aan een aantal structurele veranderingen die vanaf 2020 hun beslag zullen krijgen. De twee belangrijkste beleidslijnen zijn hier digitalisering en verzelfstandiging.

Digitalisering omvat de uitbreiding van de analoge archiefbewaarplaats met het e-Depot als de digitale evenknie, maar ook de doorontwikkeling van de digitalisering van werkprocessen in de ambtelijke organisatie van de gemeente Kampen. Daar ontstaat immers ons archief van de toekomst. Vanuit zijn wettelijke taak oefent de gemeentearchivaris hierop invloed uit.

De verzelfstandiging van het Stadsarchief, als laatste van de 5 grote culturele SAMBIQ-

instellingen, wordt voorzien per 1 januari 2021. Dit vraagt intensieve aandacht voor met name de meest wenselijke bestuursvorm, de financiële onderbouwing, de vereiste formatie, het (laten) wegwerken van opgetreden achterstanden in de inventarisatie, en een evaluatie van de beschikbare en nog ontbrekende competenties bij de huidige staf.

Naast de digitalisering en verzelfstandiging wil het Stadsarchief ook graag haar rol oppakken in het bestuur van de Stadskazerne. In dit prachtige gebouw met haar rijke historie zijn nu diverse culturele instellingen gevestigd waarvan de Bibliotheek de grootste is. Qua omvang is het Stadsarchief de nummer 2, en die plek komt met bepaalde verplichtingen.

Maar: qua financiële exploitatie en dagelijks beheer vormt de Stadskazerne met al haar bijzonderheden een lastig gebouw. Het overleg met particuliere eigenaar, gemeentelijke hoofdhuurder en diverse gebruikers vraagt van alle betrokkenen veel inzet, inventiviteit en souplesse. Uit het nabije verleden dateren nog veel 'losse eindjes' die toch allemaal in de komende jaren moeten worden afgehecht. Hieraan besteedt het Stadsarchief achter de schermen dus ook veel tijd.

▲ Leden van de gymnastiekvereniging R.K.S.V.D.O.S., gefotografeerd ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan in 1972 van de vereniging.

Colofon

Tekst medewerkers Stadsarchief Kampen

Redactie Annelies Rijkhoff, Hester Timmerman, Floris Joustra

Fotografie Stadsarchief Kampen

Ontwerp en productie Brainstorm.nl

Copyright © 2018 Stadsarchief Kampen

